

מסמך

"לישראל זכות בלתי מעורערת להתיישב ביהודה ושומרון"

נאום שגריר ארה"ב בישראל, דייוויד פרידמן, בכנס 'הצהרת פומפאו' בירושלים, י"א בטבת תש"ף, 8 בינואר 2020

בי"ח בנובמבר 2019 הכריז מזכיר המדינה האמריקני, מייק פומפאו, על שינוי מדיניות מצד הממשל האמריקני: "אנו נסוגים מן המדיניות של ממשל אובמה ביחס להתנחלויות [...] לאחר למידה זהירה של כל צדדי הדיון המשפטי, הממשל הנוכחי מסכים עם ממשל רייגן", הצהיר פומפאו, "ייסודם של יישובים אזרחיים בגדה המערבית אינה, כשלעצמה, סותרת את החוק הבינלאומי".

בדברים אלה חרג פומפאו ממסורת ישנה של משרד החוץ האמריקני, שכאמור קיבלה ביטוי מפורש בעיקר בימי אובמה. דבריו היוו ועודם מעין סנונית ראשונה של רוח אמריקנית אחרת ביחס ליהודה ולשומרון, הממשיכה את הקו שהחל בהעברת השגרירות לירושלים.

כחודשיים לאחר הצהרת פומפאו כינסו פורום 'קהלת' ופורום 'שילה' בירושלים אירוע חגיגי לציין את שינוי המדיניות הזה. במרכזו עמדו נאומיהם של ראש הממשלה בנימין נתניהו והשגריר האמריקני דייוויד פרידמן. נאום של פרידמן הינו ככל הנראה הביטוי המפורש ביותר של הרוח החדשה הנושבת מושינגטון בעניין זה, שאף הולך מעבר לדבריו הזהירים של מזכיר המדינה: פרידמן לא הזכיר בנאום את "הגדה המערבית", אלא את "יהודה ושומרון" בלבד; ואת ההכרה בחוקיות ההתנחלויות הוא מיקם על ציר של מדיניות כוללת של הממשל כלפי סיום הסכסוך - ציר הכולל את ירושלים, את הגולן ואת יהודה ושומרון, כמעין 'יישור קו' של עמדות הפתיחה לקראת החתירה ל'עסקת מאה' כזו או אחרת.

בשל רוח יוצאת-דופן זו של נאום פרידמן, בחרנו להביא אותו, מתורגם לעברית (בידי יואב שורק), בפני קוראי 'השילוח' - ובפני ההיסטוריה. תודתנו לפרופ' משה קופל, יו"ר פורום קהלת ויוזם הכנס, על עזרתו בהבאת הדברים.

אפתח בברכות חמות לכל השרים וחברי הכנסת הנוכחים כאן, שעם רבים מהם פיתחתי היכרות של ממש במהלך שלוש השנים האחרונות – ובהם כמובן ראש הממשלה בנימין נתניהו, שר החוץ ישראל כץ ושר הביטחון נפתלי בנט.

אני רוצה להודות ליוזמי הכינוס היום – פרופ' משה קופל, פרופ' יוג'ין קונטורוביץ' וכל צוות פורום קהלת. נפגשנו כמה פעמים במהלך שלוש השנים האחרונות, ואני אסיר תודה על התובנות וההשקפות שחלקתם איתי.

ציפור קטנה לחשה לי שאתם עשויים לדון היום במה שאתם מכנים "דוקטרינת פומפיאוו": קביעתו של מזכיר המדינה שהתיישבות יהודית ביהודה ובשומרון אינה מעצם טיבה בלתי-חוקית. בוודאי לא תופתעו לשמוע שאני מסכים לחלוטין עם עמדת מזכיר המדינה. הוא מייצג מבריק והגון מאוד של ארצות הברית של אמריקה, וזכות גדולה היא לי לעבוד איתו במימוש המדיניות של הנשיא טראמפ. מדיניות אשר, בצדק, תומכת בישראל בצורה אקטיבית וחסרת תקדים, המיטיבה עם הביטחון של ארצות הברית ושל ישראל גם יחד.

השירות כשגריר ארצות הברית בישראל, כהונה שימלאו לה כעת שלוש שנים, הוא ללא ספק הכבוד הגדול ביותר שזכיתי לו בחיי. תפקיד של שגריר אמריקני אצל בת-ברית אסטרטגית באזור רווי סכנות, פירושו משרה מלאה של עיסוק בעניינים הביטורליים המסורתיים כמו סחר, שיתוף פעולה צבאי, חילופי תרבות, ענייני מודיעין, מעורבות פוליטית וקבלת משלחות אמריקניות. אך מאז בואי הנה נטלתי על עצמי עניין אחד נוסף, על גבי המטלות הרבות הללו: לעזור למצוא פתרון לסוגיות שעדיין תלויות ועומדות מאז מלחמת ששת הימים.

למעט, אולי, מלחמת העצמאות ב-1948, דומה שמלחמת ששת הימים היא הרגע המכונן של מדינת ישראל המודרנית. בתוך שישה ימי לחימה בלבד שילשה ישראל את שטחה, זכתה בשטחי חיץ חיוניים בינה לבין אויביה, איחדה מחדש את ירושלים והבהירה לעולם כולו שהיא כאן כדי להישאר.

בשנים שלאחר מכן כוננה ישראל הסכמי שלום עם שתיים מהמדינות שלחמו בה בגבולותיה – מצרים וירדן – והשיבה יותר מ-88 מהשטח שתפסה במלחמה. אך לא עם הכול נחתמו הסכמי שלום, וכשנכנסו לכהונה הזו נותרו תלויים ועומדים שלושה עניינים בעלי חשיבות: (1) מעמדה של ירושלים; (2) מעמדה של רמת הגולן; ו- (3) מעמד יהודה ושומרון. אל הסוגיות הללו ניגשנו בסדר עולה של מורכבות.

ביחס לירושלים, גישתנו קיבלה תימוכין מהחלטה של הקונגרס של ארצות הברית, שנתקבלה ברוב מוחץ לפני 22 שנה, ואושררה בשנים שאחר כך – שוב ברוב מוחץ. מכל נקודת מבט – היא זה החוק האמריקני, ההיסטוריה המקראית או העובדות בשטח – האמת הייתה בלתי ניתנת להכחשה: ירושלים היא בירת ישראל.

כאשר נתקבלה, ב-1995, ההחלטה על העברת השגרירות לירושלים, ציפיתי שבתוך זמן קצר תגיע גם ההכרה של ארצות הברית בירושלים כבירת ישראל. מי שקורא את החלטת הקונגרס היא, מוצא בה מנדט מובהק להכרה כזו. אומנם, מימוש העברת השגרירות נדחה כל השנים על ידי הווטו הנשיאותי, בשל שיקולי ביטחון לאומי – אך ההכרה עצמה לא הייתה נתונה לווטו הזה. שורה של נשיאים, רפובליקניים ודמוקרטיים, פשוט התעלמו מן החוק שנקבע בספר החוקים האמריקני – כך חוותי מן הצד, במשך 22 שנה.

אני מודה לאל שלנשיא טראמפ היו האומץ והתבונה להכיר בירושלים כבירת ישראל ולהעביר את השגרירות שלנו מתל-אביב לירושלים. ב-2017 ישבתי, יחד עם חברים ספורים מצמרת ממשל טראמפ, בחדר שבו הנושא עלה לדיון. לא אספר מה התרחש ונאמר באותו חדר; רק אומר שלעולם לא אשכח את הפגישה הזו, ולא את המנהיגות, הניתוח וההבנה שהביא אליה הנשיא טראמפ.

ב-2018 הפנינו את מבטנו אל רמת הגולן. היה זה בלתי-נתפס שהמשטר הסורי – שאיבד את הגולן אחרי ניסיון להשמדת ישראל, ושמצדו 1967 נהפך למופת של ברבריות כלפי בני עמו וכלפי אחרים – יוכל להמשיך ולטעון לבעלות על הגולן. הנשיא הבין זאת, וגם הכיר בחשיבות האסטרטגית של הגולן למדינת ישראל. הוא פעל במהירות ובנחישות להכרה בריבונות הישראלית.

לקראת ההחלטה ביקש הנשיא גם את חוות דעתנו על חוקיות ההליך. אפשר שחלקכם מכירים את הניתוח שמזכיר המדינה פומפאו ואני פרסמנו בנושא זה בוול סטריט ז'ורנל. כפי שהרחבנו שם, החלטת מועצת הביטחון 242, שהיא התבנית המוסכמת שהתקבלה באו"ם לשם פתרון הסכסוך, דורשת ויתורים טריטוריאליים מצד ישראל אך ורק בתמורה ל"שלום בגבולות בטוחים ומוכרים". לאור האיום הזדוני והמתמשך שמציבה סוריה כלפי ישראל, הנשיא טראמפ הסיק שאין גבול צפוני בטוח לישראל למעט כזה המכיל את רמת הגולן. פעולתו תואמת אפוא בהחלט את החלטה 242.

וכעת אנו באים לסוגיית יהודה ושומרון, שהיא ללא ספק הסוגייה המורכבת ביותר בשל האוכלוסייה המקומית, הפלסטינית, הגדולה. האיזון בין שיקולי ביטחון לבין חופש תנועה; היישוב בין נראטיבים היסטוריים מתחרים וטענות משפטיות סותרות; פיתוח הכלכלה לנוכח האשמות על נורמליזציה של כיבוש – כל אלה מבהירים כמה העניין מאתגר ומורכב.

במהלך השנים שבהן הממשל הזה מכהן העניינים רק נעשו מורכבים ומאתגרים עוד יותר. שערי ההבקעה שהוגדרו בעבר עבור הפתרון נעו עוד ועוד, עד שמצאנו את עצמנו במצב שבו הם כלל אינם נמצאים על המגרש.

יהודה ושומרון – השם 'יהודה' אומר למעשה הכול – הם טריטוריה שבה הייתה

בהיסטוריה נוכחות יהודית משמעותית. כפי שרגילים לומר, זהו לב הארץ המקראי. הם כוללים את חברון, שם רכש אברהם את מערת המכפלה לקבור בה את שרה אשתו; את שילה, מקום שם עמד המשכן 369 שנים לפני ששלמה המלך בנה את המקדש בירושלים; את בית אל, אשר בה חלם יעקב על הסולם שראשו מגיע לשמיים; את קאסר-אל-יהוד, שם יהושע הוביל את בני ישראל אל הארץ המובטחת ושם הטביל יוחנן את ישו – ומקומות ידועים רבים אחרים.

לאחר תבוסת האימפריה העות'מאנית, הריבונות ביהודה ושומרון – יחד עם שאר מה שכונה אז פלשתינה – הופקדה בידי הבריטים, על מנת שיישמו בשטח זה את הצהרת בלפור, את החלטות ועידת סן-רמו ואת המנדט של חבר הלאומים. במילים פשוטות, הבריטים היו מחויבים לאפשר התיישבות יהודית בחבלי ארץ אלה. אין כוונה שהשטח נועד רק להתיישבות יהודית, או שנאסר על אחרים לחיות בו; אבל על זכותם של יהודים להתיישב בו לא היה כל ספק.

נגוע רגע במהירות בהיסטוריה אל 1967 ומלחמת ששת הימים. לאחר שהותקפה, ישראל השיבה לידיה מידי ירדן את יהודה ושומרון. ירדן שלטה ביהודה ובשומרון רק 19 שנה, כאשר כמעט איש לא הכיר בזכויותיה על הטריטוריה.

למי יש, אפוא, אינטואיטיבית, טענה טובה ביחס לשטח? לישראל, שזכויותיה ההיסטוריות והמשפטיות הוכרו על ידי חבר הלאומים; לירדן, שנוכחותה שם – למעשה בלי כל לגיטימציה – נמשכה רק 19 שנה, ושכל מקרה הסירה את תביעתה על השטח שממערב לנהר הירדן בשנת 1995; או שמא לעות'מאנים, שמשכו ידיהם מפלשתינה אחרי מלחמת העולם הראשונה? התשובה היא ברורה ומובנת מאליה – עם כל הכבוד למלומדים כולם.

וכיוון שכל זה כה מובן מאליו, החלו לשנות את כללי המשחק. להיזי את שערי ההבקעה. קווי הפסקת האש של 1949 – הגבולות שאויביה של ישראל הסכימו לדבוק בהם עד שיתחמשו מחדש וינסו שוב להשמיד את ישראל, כפי שעשו ב-1973 – הפכו לפתע ל"קו הירוק" המקודש, לגבול התביעה הטריטוריאלית הישראלית. ההתנחלויות נעשו בלתי-חוקיות בהגדרה, בשל טיעונים עמומים של חוק בינלאומי, שאיש אינו יכול ליישב כראוי עם החלטות ועידת סן רמו או הגדרות המנדט.

נוסף על כך, החלטה 242 נעשתה מקור לתביעה מישראל לסגת מכל השטחים שתפסה, אף שהחלטה נוסחה בזהירות מופלגת בדיוק כדי למנוע פרשנות כזו – ואף על פי שיוג'ין רוסטוב, דיקן בית הספר למשפטים באוניברסיטת ייל, שהיה הנציג האמריקני שהשתתף במו"מ על ההחלטה הזו, קבע שלישראל זכות בלתי-מעוררת ליישב את יהודה ושומרון.

דוקטרינת פומפאו אינה פותרת את הסכסוך על יהודה ושומרון. אך היא מציבה

מחדש את השערים על המגרש עצמו.

הדבר אינו מעלים את הסוגייה האמיתית מאוד של 2 מיליון פלסטינים או יותר החיים ביהודה ובשומרון, שכולנו מאחלים שיחיו בכבוד ובשלום, עם עצמאות, גאווה והזדמנות. אנו מחויבים למצוא דרכים שכל זה יקרה.

דוקטרינת פומפאו אומרת בבהירות שלישראלים יש זכות לחיות ביהודה ובשומרון. אבל היא אינה אומרת שלפלסטינים אין זכות כזו. למעשה, היא קוראת לפתרון מעשי ומוסכם של הסכסוך שישפר את חייהם של שני הצדדים.

אנו מצפים לרעיונות שלכם ולתפילות שלכם כדי להגיע לפתרון כזה. עזרתכם מוערכת מאוד.

יברך אתכם האל, יברך האל את ישראל ויברך האל את ארצות הברית של אמריקה.